

مطالعه فلورستیکی جنگل کاسف (استان خراسان رضوی)

حسن زارع مایوان^{۱*}، جواد محمدی^۱، حمید اجتهادی بجهستانی^۲ و کریم پاساد^۱

دریافت: ۱۳۹۲/۴/۱۸ / پذیرش: ۱۳۹۲/۸/۴

^۱دانشکده علوم زیستی، دانشگاه تربیت مدرس تهران، تهران

^۲دانشکده علوم پایه، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد

*مسئول مکاتبات: zare897@yahoo.com

چکیده. جنگل کاسف با مساحتی بالغ بر ۱۲ هکتار در فاصله ۲۰ کیلومتری شمال شهرستان بردسکن در منطقه‌ای کوهستانی و خشک، در ارتفاع ۱۵۸۰ تا ۱۶۳۰ متر از سطح دریا با شیب ۱۵ درصد در جهت غربی-شرقی واقع شده است. پوشش گیاهی این منطقه در پاییز ۱۳۹۱، پس از نمونه‌برداری‌هایی در بهار و پاییز ۱۳۹۱، به روش فلورستیکی مطالعه و سپس شکل های زیستی و پراکنش جغرافیایی آنها تعیین شد. به طور کلی در منطقه ۶۹ گونه متعلق به ۲۹ تیره وجود دارد که ۲۵ تیره دولپه‌ای و ۳ تیره تک‌لپه‌ای هستند و یک تیره نیز متعلق به بازدانگان است. بزرگ‌ترین تیره‌ها نعنای (Lamiaceae) با ۱۱ گونه، کاسنی (Asteraceae) با ۹ گونه و تیره میخک (Caryophyllaceae) با ۵ گونه هستند. شکل‌های زیستی اصلی منطقه عبارتند از: تروفیت‌ها با ۳۶٪ (۲۵ گونه)، همی کریپتوفیت‌ها ۲۹٪ (۲۰ گونه)، کامفیت‌ها ۱۶٪ (۱۱ گونه)، فانروفیت‌ها ۱۳٪ (۹ گونه) و کریپتوفیت‌ها با ۶٪ (۴ گونه). درصد بالای همی-کریپتوفیت‌ها نشان‌دهنده اقلیم سرد و کوهستانی منطقه است و درصد بالای تیره کاسنی و حضور گونه‌هایی هم چون اسپند (*Peganum harmala*) نشان‌دهنده تخریب بالای پوشش گیاهی و عدم نظارت و مدیریت مناسب بر محیط زیست این منطقه است.

واژه‌های کلیدی. فلور، پراکنش جغرافیایی، شکل زیستی

Floristic study of Kasf forest (Khorasan Razavi Province)

Hassan Zare- Maivan^{*1}, Javad Mohammadi¹, Hamid Ejtehadi- Bajestani² and Karim Pasad¹

Received 09.07.2013/ Accepted 26.10.2013

¹School of Biological Sciences, Tarbiat Modarres University, Tehran, Iran

²Faculty of Sciences, Ferdowsi University of Mashhad, Mashhad, Iran

* Correspondent author: zare897@yahoo.com

Abstract. Kasf forest, with an area of over 12 ha, running in the east-west direction and located at a distance of 20 kilometers in the north of the city of Bardaskan in a mountainous arid region. The minimum and maximum temperature of the area ranges between -10° C and +45° C. The average annual precipitation of the region is 155 mm. The altitude of the forest is about 1600 m above sea level with a 15% slope. The vegetation of this forest was studied using floristic methods 2 years after a devastative fire and life forms and geographical distributions of plant species were determined. Sixty nine plant species belonged to 29 families (25 Dicots, 3 monocots and one gymnosperm). The largest families were the Lamiaceae with 11, Asteraceae with 9 and Caryophyllaceae with 5 species. The percentages of life forms were determined as follows: Therophytes with 36% (25 species), Hemicryptophytes with 29% (20 species), Chamaephytes with 16% (11 species), Phanerophytes with 13% (9 species) and Cryptophytes with 6% (4 species) of total investigated species. The high percentage of Hemicryptophytes indicated the dominance of cold mountainous climate and the presence of Asteraceae species such as harmala (*Peganum harmala*) showed that a severe disturbance had taken place in the region, which indicated a poor ecological administration in the studied region.

Keywords. flora, geographical distribution, life form

مقدمه

به طور کلی، پوشش گیاهی هر منطقه یکی از مهم ترین پدیده های نمود چهره و سیمای طبیعت و بهترین راهنمای قضاوت درباره عوامل بوم شناختی آن منطقه است (Amiri, 2010). فلور هر منطقه نتیجه واکنش های جامعه زیستی در برابر شرایط محیط کنونی و تکامل گیاهان در دوران گذشته است. با توجه به نقش شناسایی گیاهان و اهمیت انکارناپذیر آن در شناخت توان طبیعی محیط و بهره گیری هر چه بیش تر و معقول تر از محیط زیست و به سازی آن، شناسایی علمی گیاهان در هر یک از این زمینه ها، چه از نظر پژوهشی و چه از نظر کاربردی، اهمیت بنیادی و کلیدی پیدا کرده است. همچنین بررسی منشأ جغرافیایی و بررسی فلورستیک هر منطقه یکی از مؤثرترین روش ها برای مدیریت و حفاظت از ذخایر توارثی زیست مندان موجود است (وائقی، ۱۳۸۷). شناسایی تنوع درونی پوشش گیاهی یک منطقه جنگلی کویری، به منظور کاربرد روش های مدیریتی ضروری برای حفظ این تنوع (با در نظر داشتن روندهای تخریبی وارد بر آن) امروزه جایگاه ویژه ای دارد. با آگاهی جامع از چنین تنوعی می توان اولاً کارایی مدیریت حاکم بر منطقه را به خوبی ارزیابی کرد، ثانیاً زمینه نجات گونه های در معرض خطر انقراض در آن منطقه را فراهم آورد (قهرمانی نژاد، ۱۳۹۱). جنگل مهم ترین منبع ذخیره تنوع گونه های چوبی موجودات روی کره زمین است و پوشش گیاهی جنگل ها بقای گسترده وسیعی از موجودات را حمایت می کند و نقش مهمی در کاهش و کنترل فقر در مناطق خشک و جلوگیری از تبدیل این مناطق به بیابان دارد و به نوعی جنگل ها حافظ بقا و کارآیی مناطق خشک هستند. ایران ۱۲/۴ میلیون هکتار عرصه جنگلی دارد که چیزی در حدود ۷/۶ درصد مساحت کل کشور را در بر می گیرد، که بر طبق نظر کارشناسان جهانی از جمله سازمان (F.A.O) Food and Agriculture Organization of the United Nations) ایران جزء

کشورهای دارای پوشش جنگلی زیر ده درصد تلقی می شود. با توجه به رقم سرانه جنگل (در جهان ۰/۶ هکتار و در کشور ما حدود ۰/۲ هکتار) و مسئله کمبود پوشش جنگلی در کشور و از آنجا که تا کنون هیچ مطالعه اکولوژیکی و فلورستیکی در جنگل کاسف انجام نشده است، بررسی و شناخت گونه های گیاهی این منطقه ضروری به نظر می رسد. بنابراین هدف این تحقیق تعیین فهرست فلورستیک، طیف زیستی و کورولوژی گونه های گیاهی منطقه تحت بررسی است.

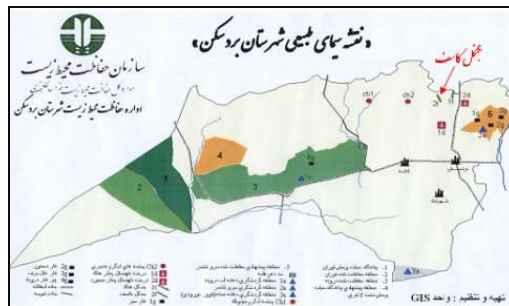
مواد و روش ها

ویژگی های منطقه بررسی شده

شهرستان بردسکن در حاشیه شمالی کویر نمک، بین ۵۶ درجه و ۱۴ دقیقه تا ۵۸ درجه و ۱۵ دقیقه طول و ۳۴ درجه و ۴۲ دقیقه عرض جغرافیایی، با مساحت تقریبی ۷۶۶۴ کیلومتر مربع در فاصله ۲۶۵ کیلومتری جنوب غربی مشهد مقدس قرار دارد. ارتفاع این شهر از سطح دریا ۹۸۵ متر است. اقلیم این شهرستان از دو منطقه کوهپایه ای شمال و جلگه ای جنوب شامل بیابان، نمک زار و شن زارهای حاشیه کویر نمک شکل گرفته است.

روستای کاسف یکی از روستاهای منطقه کوهپایه ای شهرستان بردسکن است که در فاصله ۲۰ کیلومتری شمال این شهرستان، بین ۳۰" و ۵۲" و ۵۷° تا ۰۰" و ۰۰" و ۵۸° طول شرقی و ۳۰" و ۲۲' و ۳۵° تا ۰۰" و ۳۰" عرض شمالی، در منطقه ای کوهستانی و خشک با حداقل دمای ۱۰- و حداکثر دمای C ۴۵+ و میزان بارش متوسط ۱۵۵ میلی متر در سال، در ارتفاع ۱۵۸۰ تا ۱۶۳۰ متر از سطح دریا با شیب ۱۵ درصد در جهت غربی- شرقی واقع شده است (شکل ۱). جنگل کاسف با مساحتی بالغ بر ۱۲ هکتار در قسمت شمالی این روستا قرار دارد. کاسف از نظر

مورفولوژیکی عمدتاً تپه ماهوری تا صخره‌ای و سستیخ افراشته و به ندرت واجد دشت‌های آبرفتی کم وسعت است.

شکل ۱- سیمای طبیعی شهرستان بردسکن و موقعیت جغرافیایی جنگل کاسف.

Fig. 1. Bardaskan city natural landscape and geographical location of forest Kasf.

روش پژوهش

تعیین شکل زیستی به وسیله سیستم رانکایر انجام گرفت. این رده بندی براساس موقعیت و چگونگی حفاظت جوانه های مسئول بقای نسل گیاه در فصل نامساعد است. سپس طیف زیستی گیاهان منطقه ترسیم شد. مناطق پراکنش گونه های گیاهی شناسایی شده از منطقه با استفاده از کتاب های فلور و منابع مذکور تعیین شد.

نتایج

نوع اقلیم منطقه براساس ضریب خشکی دومارتن (۳/۵۶) $I=$ «خشک» و براساس ضریب رطوبتی آمبرژه (۱۰/۰۴) $Q=$ نیز «خشک» تعیین شد. نتایج نمونه برداری و شناسایی گونه های گیاهی نشان می دهد در منطقه جمعاً ۶۹ گونه متعلق به ۲۹ تیره گیاهی حضور دارد. در میان تیره های موجود، ۲۵ تیره شامل ۶۲ گونه دوپه ای و ۳ تیره شامل ۶ گونه تک لپه ای هستند و یک تیره یک گونه ای نیز متعلق به بازدانگان است. مهم ترین تیره های گیاهی منطقه از نظر غنای گونه ای به ترتیب تیره نعناع (Lamiaceae) با ۱۱ گونه، تیره کاسنی (Asteraceae) با ۹ گونه و تیره میخک (Caryophyllaceae) با ۵ گونه هستند (شکل ۲). تقسیم-

برای تعیین فلور منطقه، ابتدا اطلاعات لازم مانند آمارهای هواشناسی (از ایستگاه هواشناسی شهرستان بردسکن) و نقشه های توپوگرافی (از اداره منابع طبیعی شهرستان بردسکن) گردآوری شدند. اقلیم منطقه از روش دومارتن با استفاده از ۲ پارامتر بارندگی (P)، و درجه حرارت (T) طبق رابطه $I=P/(T+10)$ (I= ضریب خشکی) و روش آمبرژه با استفاده از پارامترهای متوسط بارندگی سالانه (P)، متوسط حداکثرهای دما در گرم ترین ماه سال (برحسب درجه کالوین) (M^2) و متوسط حداقل های دما در سردترین ماه سال (برحسب درجه کالوین) (m^2) طبق رابطه $Q=2000P/(M^2-m^2)$ (Q= ضریب رطوبتی آمبرژه) محاسبه شد. نمونه های گیاهی در بهار و پاییز ۱۳۹۱، از منطقه جمع آوری شد و پس از پرس و خشک شدن در پاییز همان سال برای شناسایی به آزمایشگاه سیستماتیک دانشکده علوم دانشگاه فردوسی مشهد انتقال یافت و به کمک فلورهای ایرانیکا (Rechinger, 1963)، کورموفیت های ایران (Ghahreman, 2004)، فلور رنگی ایران (Ghahreman, 2006) و فلور ایران (اسدی، ۱۳۸۴) شناسایی شد.

بحث

با توجه به موقعیت قرارگیری این جنگل، که درون دره‌ای در حدفاصل ۲ کوه و در اطراف آبراهه‌ای که از این دره می‌گذرد روییده است و با توجه به گونه‌های غالب این منطقه مانند بید، زبان گنجشک، چنار و تمشک، می‌توان گفت این جنگل از نوع جنگل‌های کویری (Oasis) است که در منطقه‌ای با آب و هوای خشک و نسبتاً سرد به وجود آمده است.

منطقه مطالعه شده از نظر جغرافیایی به ناحیه ایران و تورانی تعلق دارد که با توجه به نتایج حاصل که ۶۴ درصد از گونه‌ها در منطقه ایران و تورانی پراکنش دارند، این مطلب تأیید می‌شود. طبق نظر Archibold فراوانی گیاهان همی کریتوفیت در یک منطقه نشان‌دهنده اقلیم سرد کوهستانی آن است (Archibold, 1995)، که نتایج این بررسی غلبه همی کریتوفیت‌ها و تروفیت‌ها را در منطقه نشان می‌دهد. دلیل اینکه تروفیت‌ها بیشترین درصد را بین اشکال زیستی در منطقه دارند، تخریب‌هایی است که در منطقه صورت گرفته است زیرا تحقیقات نشان می‌دهد که تروفیت‌ها پس از تخریب در پوشش گیاهی یک منطقه افزایش می‌یابند (قهرمانی‌نژاد، ۱۳۹۱؛ امیری، ۱۳۸۷).

با توجه به گرم و خشک بودن فصل تابستان و فقدان بارش نزولات آسمانی در این فصل، سازگاری کامفیت‌ها با چنین شرایط اقلیمی باعث شده که آنها به منزله مقاوم‌ترین عناصر گیاهی درصد نسبتاً بالایی از رستنی‌های دائمی و پایدار منطقه را به خود اختصاص دهند و در مقابل، تروفیت‌ها به علت عدم تحمل نسبت به فصول خشک، با نامساعد شدن شرایط محیطی و بروز گرما خزان می‌کنند و چرخه زندگی خود را به پایان می‌رسانند (دولتخواهی، ۱۳۹۰). یکی از دلایل حفظ ذخیره رطوبت خاک، غالب بودن عناصر گیاهی همی کریتوفیت و کامفیت در دامنه‌های

بندی فلور منطقه براساس شکل زیستی گونه‌ها نشان می‌دهد که در این منطقه تروفیت‌ها با ۳۶٪ (۲۵ گونه) بیشترین درصد، همی کریتوفیت‌ها ۲۹٪ (۲۰ گونه)، کامفیت‌ها ۱۶٪ (۱۱ گونه)، فانروفیت‌ها ۱۳٪ (۹ گونه) و کریتوفیت‌ها با ۶٪ (۴ گونه) کمترین درصد فلور را به خود اختصاص می‌دهند (شکل ۳).

پراکنش جغرافیایی گیاهان منطقه به این صورت است:

۶۲/۳٪ ایران و تورانی، ۱۰/۱٪ ایران و تورانی و مدیترانه‌ای، ۵/۷٪ ایران و تورانی و اروپا سبیری، ۱/۴٪ ایران و تورانی و صحرا-سندی، ۱۱/۶٪ ایران و تورانی مدیترانه‌ای اروپا-سبیری و ۸/۷٪ پراکنش جهانی دارند (شکل ۴).

گونه‌های غالب در اشکوب علفی عبارت اند از:

Scandix pectin-veneris, Alyssum linifolium, Bromus tectorum, Nepeta bracteata, Lactuca glaucaifolia, Chenopodium botrys, Ziziphora tenuior

و گونه‌های غالب در اشکوب درختی عبارت اند از:

Platanus orientalis, Salix alba, Fraxinus rotundifolia, Rubus sanctus, Populus alba

گونه‌های بوم‌زاد منطقه عبارت اند از:

Dianthus orientalis subsp. aucheri, Pteropyrum stenocalyx

گونه‌های نادر منطقه عبارت اند از:

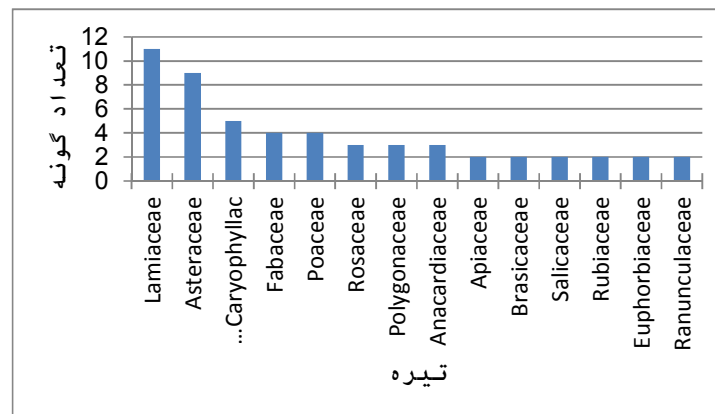
Astragalus schahrudensis, Cleome khorassanica, Salvia leriifolia

گونه‌های جهان‌زی منطقه عبارت اند از:

Bromus tectorum, Descurainia sophia, Cirsium arvense, Mentha longifolia, Solanum nigrum, Juncus articulatus

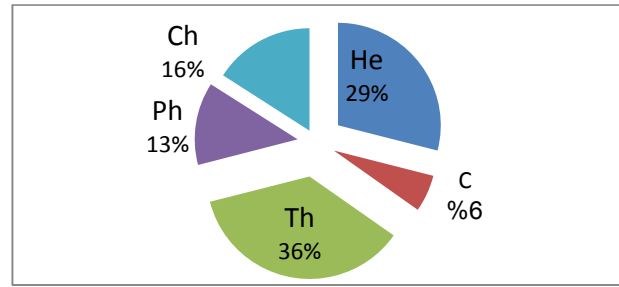
لپه‌ای‌ها به دولپه‌ای‌ها در محیط خشکی معمولاً یک به چهار تا پنج است، چون سازش‌های عمده‌ای که گیاهان دولپه‌ای در جهت زیست در مناطق خشک پیدا کرده‌اند، کمتر در تک لپه‌ای‌ها دیده می‌شود (Hutchinson, 1975). گونه *E. major* متعلق به تیره Ephedraceae، تنها گونه بازدانه در این منطقه است که به صورت گیاه خشکی‌پسند در ارتفاعات می‌روید. با توجه به اینکه خراسان قدیم ۱۱۴ گونه بوم‌زاد دارد، در مقایسه با آن، منطقه مطالعه شده با ۲ گونه بوم‌زاد حدود ۱/۷۵ درصد از کل گونه‌های بوم‌زاد خراسان و ۰/۱۱ درصد از کل گونه‌های بوم‌زاد ایران (۱۸۱۰) را دربرمی‌گیرد.

شیب‌دار ارتفاعات کوهستانی است و تنوع اشکال زیستی کامفیت‌ها نقش بسیار تعیین‌کننده‌ای در تثبیت خاک به‌ویژه در نواحی شیب‌دار کوهستانی به عهده دارد و پناهگاهی برای استقرار عناصر زیستی همچون تروفیت‌ها را فراهم می‌آورد (بتولی، ۱۳۸۲). مطالعات هم چنین نشان داده است هنگامی که درصد تخریب پوشش گیاهی در ناحیه‌ای افزایش می‌یابد، اعضای برخی تیره‌های گیاهی نظیر Asteraceae حضور بیشتری در فلور منطقه پیدا می‌کنند که این نکته به‌خوبی غلبه اعضای خانواده کاسنی (۱۵/۵۱٪) را در منطقه سوخته توجیه می‌کند (قهرمانی‌نژاد، ۱۳۹۱؛ واتقی، ۱۳۸۷). براساس نتایج به‌دست آمده ۸۹٪ گونه‌ها را دولپه‌ای‌ها، ۹٪ را تک‌لپه و ۲٪ دیگر را بازدانگان تشکیل داده‌اند. طبق نظر Hutchinson، به طور کلی نسبت تک-

شکل ۲- تیره‌های دارای بیشترین تعداد گونه در منطقه.

Fig. 2. The families with the highest number of species in the study area.

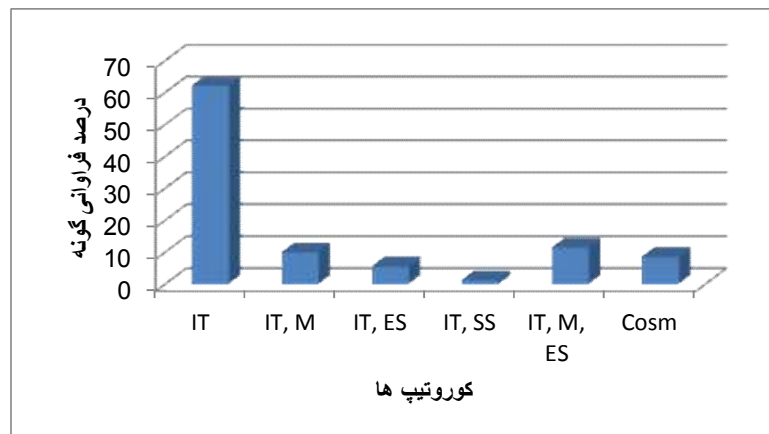

شکل ۳- طیف شکل های زیستی در ترکیب فلورستیک منطقه.

Th= تروفیت، Ch= کامفیت، He= همی کریپتوفیت، C= کریپتوفیت، Ph= فانروفیت

Fig. 3. Spectrum of life forms in the floristic composition of the study area.

Th= Therophytes, Ch= Chamephytes, He= Hemicryptophytes, C= Cryptophytes, Ph= Phanerophytes

شکل ۴- فراوانی پراکنش جغرافیایی گیاهان منطقه.

IT= ایران و تورانی، M= مدیترانه ای، ES= اروپا-سیبری، SS= صحرا-سندی، Cosm= جهانی

Fig. 4. Frequency of geographical distribution of the area plants.

جدول ۱- فهرست نام علمی، شکل زیستی و کوروتیپ گونه های گیاهی منطقه.

Table 1. List of scientific names and life forms of plant species of the study area.

ردیف	نام علمی	نام فارسی	شکل زیستی*	کوروتیپ**
Anacardiaceae				
۱	<i>Pistacia atlantica</i> Desf.	بنه	Ph	IT
۲	<i>Eryngium billardieri</i> F.Delaroche	زول	He	IT

IT	He	کما	<i>Ferula ovina</i> (Boiss.) Boiss.	۳
Apiaceae				
IT	He	کندل	<i>Dorema hyrcanum</i> Kos-Pol	۴
ES-M-IT	Th	سوزن چوپان	<i>Scandix pecten-veneris</i> L.	۵
Asteraceae				
IT	Ch	درمنه کوهی	<i>Artemisia aucheri</i> Boiss.	۶
ES-IT	He	بومادران البرزی	<i>Achillea millefolium</i> L.	۷
IT	Th	کاجیره	<i>Carthamus oxyacantha</i> M.B.	۸
Cosm	C	کنگر وحشی	<i>Cirsium arvense</i> (L.) Scop. var. <i>arvens</i>	۹
IT	Ch	گل گندم بوته‌ای	<i>Centaurea virgata</i> Lam.	۱۰
IT	He	-	<i>Cousinia lachnosphaera</i> Bunge	۱۱
IT	He	شکر تیغال، تیهال	<i>Echinops cephalotes</i> DC.	۱۲
IT	He	کنگر خوراکی	<i>Gundelia tournefortii</i> L.	۱۳
IT	Th	کاهوی نوک دراز	<i>Lactuca glaucifolia</i> Boiss.	۱۴
Boraginaceae				
ES-IT-M	Th	آفتاب پرست	<i>Heliotropium europaeum</i> L.	۱۵
Berberidaceae				
ES-M-IT	Ph	زرشک معمولی	<i>Berberis vulgaris</i> L.	۱۶
Brassicaceae				
IT-M	Th	قدومه‌ی برگ باریک	<i>Alyssum linifolium</i> Steph. ex Willd.	۱۷
Cosm	Th	خاکشیر شیرین	<i>Descurainia sophia</i> (L.) Webb & Berth	۱۸
Capparaceae				
IT	Th	جغجغه	<i>Cleome khorassanica</i> Bge. & Bein. ex Boiss.	۱۹
Caryophyllaceae				
IT	Ch	چویک	<i>Acantophyllum glandulosum</i> Bunge ex Boiss.	۲۰
IT	Ch	میخک شرقی	<i>Dianthus orientalis</i> Adams subsp. <i>Stenocalyx</i> (Boiss.) Rech.f.	۲۱

IT	Th	گج دوست	<i>Gypsophila bicolor</i> (Freyn & Sint.) Grossh.	۲۲
IT	Th	-	<i>Minuartia meyeri</i> (Boiss.) Bornm.	۲۳
IT-M	Th	قلیانی	<i>Silene conoidea</i> L.	۲۴
Chenopodiaceae				
IT-M	Th	درمنه ترکی	<i>Chenopodium botrys</i> L.	۲۵
Dipsacaceae				
IT	Th	لانه کیوتری	<i>Scabiosa persica</i> Boiss.	۲۶
Ephedraceae				
ES-IT	Ch	ارمک کبیر	<i>Ephedra major</i> Host	۲۷
Euphorbiaceae				
IT	He	فرفیون	<i>Euphorbia szovitsii</i> Fisch. & C.A.Mey.	۲۸
ES-IT	Th	فرفیون	<i>Euphorbia helioscopia</i> L.	۲۹
Fabaceae				
IT-Ss	Th	گون	<i>Astragalus commixtus</i> Bunge	۳۰
IT	He	گون	<i>Astragalus schahrudensis</i> Bunge	۳۱
IT	Ch	خارشتر	<i>Alhagi persarum</i> Boiss. & Buhse	۳۲
IT	Th	شنبلله وحشی	<i>Trigonella monantha</i> C.A.Mey.	۳۳
Juncaceae				
Cosm	C	سازو-سمار	<i>Juncus articulatus</i> L.	۳۴
Lamiaceae				
IT-M	Th	-	<i>Acinos graveolens</i> (M.B.) Link.	۳۵
IT	He	سنبل بیابانی	<i>Eremostachys macrophylla</i> Montbr & Auch.	۳۶
IT	Ch	گل اروانه	<i>Hymenocrater bituminosus</i> Fisch. & C.A. Mey.	۳۷
IT	Th	بالنگو	<i>Lallemantia royleana</i> (Benth.in wall.) Benth.	۳۸
IT-M	Ch	فراسیون	<i>Marrubium vulgare</i> L.	۳۹
Cosm	C	پونه	<i>Mentha longifolia</i> (L.) Hudson	۴۰

IT	Th	پونه سای برگه دار	<i>Nepeta bracteata</i> Benth.	۴۱
IT	He	-	<i>Nepeta persica</i> Boiss.	۴۲
IT	He	نوروزک	<i>Salvia leriifolia</i> Benth.	۴۳
IT-M	He	کلپوره	<i>Teucrium polium</i> L.	۴۴
IT	Th	کاکوتی	<i>Ziziphora tenuior</i> L.	۴۵
Liliaceae				
IT	C	سریش	<i>Eremurus olgae</i> Regel	۴۶
Oleaceae				
IT	Ph	زبان گنجشک	<i>Fraxinus rotundifolia</i> Mill.	۴۷
Platanaceae				
ES-IT	Ph	چنار شرقی	<i>Platanus orientalis</i> L.	۴۸
Plumbaginaceae				
IT	Ch	کلاه میرحسن	<i>Acantholimon spinicalyx</i> Koeie & Rech.f.	۴۹
Poaceae				
Cosm	Th	جارو علفی	<i>Bromus tectorum</i> L.	۵۰
IT	He	ملیکا	<i>Melica persica</i> Kunth.	۵۱
ES-M-IT	He	دم روباهی	<i>Phleum phleoides</i> (L.) Karsten	۵۲
IT-M	He	ریش	<i>Stipa barbata</i> Desf.	۵۳
Polygonaceae				
IT	He	هفت بند عقربکی	<i>Polygonum paronychioides</i> C.A.Mey. ex Hohen.	۵۴
IT	Ph	پرنده	<i>Pteropyrum aucheri</i> Jaub. & Spach	۵۵
IT	He	ترشک ایرانی	<i>Rumex chalepensis</i> Mill.	۵۶
Ranunculaceae				
M-IT-ES	Th	گل آفتاب رو	<i>Ceratocephalus falcetea</i> (L.) Pers.	۵۷
IT	Th	زبان در قفای شرقی	<i>Consolida orientalis</i> (J. Gay) R. Schrod.	۵۸
Rosaceae				
IT-M	Ph	تمشک درختی	<i>Rubus sanctus</i> Schreb	۵۹

IT	Ch	رز ایرانی	<i>Rosa persica</i> Mielx ex Juss.	۶۰
IT	Ph	رز سفید	<i>Rosa beggeriana</i> Schrenk	۶۱
Rubiaceae				
IT	Ch	روناس	<i>Rubia florida</i> Boiss.	۶۲
IT-M-ES	Th	شیرینبر	<i>Galium aparine</i> L.	۶۳
Salicaceae				
IT	Ph	بید سفید	<i>Salix alba</i> L.	۶۴
IT	Ph	سپیدار	<i>Populus alba</i> L.	۶۵
Scrophulariaceae				
IT-M-ES	Th	سیزب عشقه‌ای	<i>Veronica hederifolia</i> L.	۶۶
Solanaceae				
Cosm	Th	تاجریزی سیاه	<i>Solanum nigrum</i> L.	۶۷
Valerianaceae				
IT	He	سنبل الطیب	<i>Valeriana sisymbriifolia</i> Vahl.	۶۸
Zygophyllaceae				
ES-M-IT	He	اسپند	<i>Peganum harmala</i> L.	۶۹

* شکل زیستی: Th = تروفیت، Ch = کامفیت، He = همی کریپتوفیت، C = کریپتوفیت، Ph = فانروفیت

** کوروتیپ: IT = ایران و تورانی، M = مدیترانه‌ای، ES = اروپا-سیبری، Ss = صحرا-سندی، Cosm = جهانی

References/منابع

- اسدی، م.، معصومی، ع.ا.، خاتم‌ساز، م. و مظفریان، و.ا. ۱۳۸۴. - فلور ایران. انتشارات موسسه تحقیقات جنگل‌ها و مراتع.
- اسدی، م.، زکایی، م.، اجتهادی، ح. و مظفریان، و.ا. ۱۳۸۷. معرفی فلور، شکل زیستی و پراکنش جغرافیایی گیاهان
- حوزه آبخیز تیرگان (استان خراسان). - نشریه علوم دانشگاه تربیت معلم ۸: ۱۶-۱. ۱۳۸۲.
- بتولی، ح. ۱۳۸۲. - تنوع زیستی و غنای گونه‌ای عناصر گیاهی ذخیره گاه قزاقان کاشان ۶۱: ۱۰۳-۸۵.

Amiri, M.S. and Jabbarzadeh, P. 2010. Floristic study of Zangelanlo watershed (Khorassan, Iran). – Taxonomy and Biosystematics 2:1-16.

Archibold, O.W. 1995. – Ecology of World Vegetation. Chapman and Hall Inc., London.

Ghahreman, A. 2004. – Cormophytes of Iran (Plant systematics. Iran University Press, 736p, Tehran.

Ghahreman, A. 1978-2006. – Flora of Iran / Flore de l' Iran en couleurs naturelles. Tehran: la Societe Nationale Pour la Conservation des Ressources Naturelles et de l' Environnement Humain.

Hutchinson, G.E. 1975. – A Treatise on Limnology, Limnological Botany. John Wiley & Sons Inc., 645 p, New York.

Rechinger, KH. Since 1963. – Flora Iranica. Graz: Akademische Druck-u Verlagsanstalt.

دولتخواهی، م.، عصری، ی. و دولتخواهی، ع. ۱۳۹۰.

بررسی فلورستیک منطقه حفاظت شده ارژن‌پریشان در استان فارس. – تاکسونومی و بیوسستماتیک ۳: ۴۶-۳۱.

قهرمانی‌نژاد، ف.، طهماسبی، ا. و مظفریان، و. ۱۳۹۱.

بررسی فلورستیک حوزه آبریز شلم از منطقه حفاظت شده مانشت و قلارنگ (رشته کوه‌های زاگرس، استان ایلام، ایران). – نشریه علوم دانشگاه تربیت معلم ۱۱: ۸۴-۶۹.

واتقی، پ.، اجتهادی، ح. و زاهدی پور، ح. ۱۳۸۷.

بررسی فلور، شکل زیستی و کورولوژی عناصر گیاهی در ارتفاعات کلات-زیرجان گناباد، خراسان رضوی، ایران. – نشریه علوم دانشگاه تربیت معلم ۸: ۵۵۸-۵۴۷.